

Anichkina O.V.

Zhytomyr Ivan Franko State University

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FUTURE TEACHERS TRAINING IN CONDUCTING CHEMICAL EXPERIMENT AT SCHOOL

Summary

The article considers pedagogical conditions for better professional training of future teachers of chemistry at higher school. Possibilities of using block diagrams in experimental – methodological training of students are determined. Workshops in chemical disciplines and their possibilities for basic experimental – methodological training of students for teachers service are analyzed. The efficiency of non-stop experimental – methodological training in formation abilities to conduct school chemical experiments of all types is researched. Ways for modernization of traditional techniques (microteaching) in modern informatization period are established.

Keywords: experiment, demonstrative experiment, experimental – methodological skills, virtual chemical laboratory, block diagram, experiment techniques, microteaching.

УДК 37.048(73)

ПРОГРАМИ І КУРСИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ТА МОЛОДІ США ДО ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

Грегорацук Ю.В.

Тернопільський національний економічний університет

У статті розглянуто сучасні програми і курси підготовки учнівської молоді США до вибору майбутньої професії. Особлива увага приділяється основним завданням і цілям, які ставлять перед собою ці програми. Проаналізовано структуру програм та курсів підготовки учнівської молоді США до вибору майбутньої професії. Охарактеризовано форми та методи організації професійної орієнтації та особливості оцінювання учнівської молоді США відповідно до програм. На основі аналізу виявлено, що зв'язок навчання з практикою та психолого-інформаційна підтримка процесу вибору майбутньої професії є основами програм та курсів підготовки американської молоді до свідомого самостійного вибору майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: профорієнтація, професійна консультація, програма, професія, кар'єра.

Постановка проблеми. В сучасних умовах успішна кар'єра є невід'ємною складовою самореалізації людини, засобом і чинником, які сприяють її самоствердженню у цьому світі, процесом, в якому найповніше реалізуються особистісний і соціальний потенціал особистості.

Слід зазначити, що програм підготовки молоді до правильного вибору майбутньої професії та підтримки процесу професійного самовизначення особистості впродовж періоду її професійного розвитку та становлення у нашій країні не існує. Тому доцільним є аналіз відповідних програм і курсів, що створені та функціонують впродовж багатьох років в інших країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правильного вибору майбутньої професії підстаючим поколінням завжди привертала увагу держави і суспільства, але сьогодення потребує принципово нових підходів до організації та функціонування системи професійної орієнтації учнів та молоді. Загальними проблемами профорієнтації, а також висвітленням різних аспектів самовизначення особистості займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як М. Гінзбург, Е. Зеєр, Л. Йовайша, Е. Клімов В. Мадзігон, Е. Павлютенков, В. Симоненко, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур та інші науковці. Досвід зарубіжних країн в тому числі і США щодо професійної орієнтації вивчали С. Гриншпун, Г. Дмитрієв, Д. Закатнов, І. Шамсутдинова та ін. Проблема підготовки особистості до вибору професії посідала чільне місце і в працях американських науковців, таких

як, Дж. Голланд, А. Маслоу, Ф. Парсонс, Д. Сьюпер, С.О'Хара та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, незважаючи на значний науковий інтерес до зарубіжних педагогічних напрацювань, аналіз свідчить, що особливості сучасних програм і курсів підготовки учнівської молоді до свідомого вибору майбутньої професії в Сполучених Штатах Америки висвітлені недостатньо.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виявлення особливостей програм та курсів підготовки американських учнів та молоді до самостійного правильного вибору майбутньої професії.

Виклад основного матеріалу. Сполучені Штати Америки прийнято вважати країною, в якій розпочалася профорієнтаційна робота, бо вже наприкінці XIX ст. перші консультанти Дейтройтської середньої школи допомагали учням обрати майбутню професію, а на початку XX ст. американським психологом Г. Мюнстербергом були складені і вперше застосовані тести для оцінювання професійних здібностей учнівської молоді. У цей же час з'явився новий розділ у прикладній психології – психологія професій.

Профорієнтація у Сполучених штатах Америки, яка називається «професійне керівництво», є необхідним компонентом загальної освіти і контролюється державою. При Комітеті освіти США є спеціальний відділ з керівництва вибором професії і консультування. Крім того, профорієнтацією взагалі і профконсультацією зокрема, а також плануванням професійного просування займаються спе-

ціальні бюро, державні служби зайнятості, служби особового складу підприємств, ряд громадських організацій, оскільки профорієнтація є складовою частиною наукової організації та раціоналізації праці [4].

У середніх школах працюють консультанти з профорієнтації (у середньому 1 на 400 учнів). Це спеціалісти в галузі психології, психодіагностики і профорієнтації. Вони вивчають інтереси, нахили і здібності учнів, дають поради щодо вибору професії на основі професіограм (Професіограма – це науково обґрунтовані норми і вимоги професії до якостей особистості фахівця, що дозволяють йому ефективно виконувати ці вимоги [2]). Їх розроблено для 35 тис. спеціальностей.

При Міністерстві праці створено 1200 державних центрів профконсультацій і профвідбору – через них за рік проходить більше 1 млн. підлітків. Існують цілі програми і курси підготовки учнів до вибору професії і деякі з них ми розглянемо в нашій статті.

На початку 1970-х років введена програма «career education» (підготовка до кар'єри). Її створив Сідней Морланд. Основним завданням цієї програми є підготовка до життя, а потім вже підготовка до професії та її вибору. Ця програма охоплювала всі ступені освіти – дошкільну, шкільну і післяшкільну і використовувалася в 10 тис. з 16 тис. шкільних округів США.

Зараз цей курс має назву Career Development (тобто розвиток кар'єри) і він став частиною освітньої системи. Він покликаний ознайомити з професіями дітей у віці від 5 до 14 років і в школі здійснюється в III етапи:

I–IV кл. – розвиток самосвідомості учнів, розуміння свого місця в общині, вивчення класифікації професій (15 сімей); основними формами і методами є рольові ігри, ігри-шаради, екскурсії, інтерв'ю, відео-кінофільми.

V–IX кл. – учні досліджують професії, вивчають свої індивідуальні особливості, працюють в закладах і на підприємствах свого мікрорайону.

X–XII кл. – навчання диференційовано за профілями: академічному, загальному і практичному. Учні повинні навчитися визначати свої життєві і професійні плани. Вони складають власну характеристику з детальним описом своїх індивідуальних рис і якостей. До XII класу вони вже вміють орієнтуватися в світі праці, шукати роботу, вести переговори з підприємцями і заповнювати різні варіанти заяв, анкет. Особова справа учні ведеться на протязі всього навчання в школі.

До програми Career Development входять: перелік необхідних знань для досягнення кар'єри за всіма академічними предметами, зустрічі з представниками різних професій, відвідування підприємств та робочих місць, отримання досвіду роботи, використання спеціальних центрів кар'єри, підтримка випускників після закінчення навчального закладу [4].

Програма «School to Work» (Від школи до роботи) була прийнята в США на федеральному рівні спеціальним актом в 1994 р. Її метою є поліпшення підготовки американської молоді до самостійного трудового життя. Навчаючись за цією програмою, учні одержують більш повне уявлення про різні сфери трудової діяльності на практиці, що дозволяє їм більш усвідомлено зробити вибір своєї професійної кар'єри, ґрунтуючись на власному практичному досвіді. Вона включає два напрямки: для учнів, які планують після школи навчатися у ВНЗ, і для тих, хто збирається по закінченню школи працю-

вати. Реалізація другого напрямку програми передбачає ознайомлення учнів з майбутньою професією в умовах реального виробництва. Під керівництвом досвідчених наставників вони освоюють робочі професії, знайомляться із виробництвом і робочим колективом.

Найбільш вагомим наслідком прийняття акту стало те, що основний акцент став робитися на формуванні загальнопрофесійних навичок та вмій (які можна характеризувати за сучасною термінологією як загально професійні компетенції) на робочому місці в умовах реального виробництва, що дозволяє полегшити перехід від школи до світу праці.

Роботодавці, які беруть активну участь у реалізації даної програми, охоче надають робочі місця учням. Це пояснюється тим, що вони не тільки беруть участь у підготовці кадрів для суспільства, що вважається почесною справою, але й готують кадри для власного бізнесу [1].

Е. Херр запропонував повніше бачення комплексної програми переходу від школи у світ праці, розглядаючи його, як довготривалий процес [5]. Програма Е. Херра починається з початкової школи, де учням надається можливість зрозуміти, що школа є їх роботою, і що навички, які вони здобувають, важливі для ринку. Учні пізнають себе, при цьому велика увага приділяється формуванню у них позитивного відношення до себе; знайомляться з сучасним світом праці. Навчання здійснюється за допомогою спеціальних курсів, професійних консультацій і зустрічей з представниками бізнесу і промисловості.

Ознайомлення з варіантами подальшого навчання і майбутньої кар'єри автор вважає за необхідне провести не пізніше, ніж на рівні середньої школи. Система професійного консультування повинна охоплювати учнів від першого до дванадцятого класу, обов'язковою є розробка індивідуальних планів кар'єри. Концепції розвитку кар'єри мають бути органічно вплетені у навчання академічних предметів [6].

Оцінювання навчання проводиться на основі портфоліо. «Портфоліо – це колекція робіт учня, яка демонструє його зусилля, прогрес або досягнення в певній галузі» [8, с. 20]. Оцінювання портфоліо, як правило, здійснюється комісією, до складу якої входять вчителі, учні і незалежні фахівці навчального закладу. Наприклад, у портфоліо, захищеному випускником школи в США перед компетентною комісією, входять виконані ним проекти, що охоплюють різні сфери навчальної і позаурочної діяльності [8, с. 24–25]. Це план дій після закінчення школи, автобіографія, практичні знання і навички (життєво важливі компетентності), професійне стажування (вказується місце і час), участь в суспільно-корисних добровільних видах діяльності в громаді, заняттях з фізичної культури і спорту та ін.

Е. Херр підкреслює, що надання випускникам шкіл і професійних навчальних закладів сертифікатів професійної компетентності і портфоліо, що містять повну інформацію про досягнуті рівні компетентності, є важливим як для випускника, так і для роботодавця.

Достатньо традиційною програмою, яка постійно оновлюється, є авторський проект професора У. Адкінса. Це консультативна програма «Необхідні життєві навички: як вибрати, знайти, отримати і зберегти роботу», розроблена в Колумбійському університеті. Програма із самого початку створювалася як відносно універсальна, призначена для різних типів освітніх установ і консультативних центрів, у ній закладена можливість адаптації для

різних груп населення, з різними освітніми рівнями. В даний час ця програма застосовується в 35 американських штатах [5].

Аналізуючи мету програми, необхідно відзначити, що програма допомагає учням не лише усвідомити проблеми, що стоять перед ними, але і набути необхідних навичок для вирішення цих проблем. Програма сприяє з'ясуванню учнями свого ставлення до проблеми, вчить приймати рішення, робити вибір, вирішувати конфлікти, підвищувати самооцінку, ефективно спілкуватися з навколишніми і бути відповідальнішим за свої дії. Програма має чітко розроблену структуру, складний комплекс завдань, розбитий на дрібніші складові, що дозволяє детально конкретизувати їх.

Програма складається з десяти розділів, кожен з яких розглядає проблеми розвитку кар'єри: «Самоналіз»; «Хто я і куди я йду далі?»; «Дослідження світу роботи»; «Ухвалення правильних рішень відносно своєї кар'єри»; «Знаходження інформації про роботу та контакти з роботодавцями»; «Уміння використовувати агентства по найму і особисті контакти»; «Планування і ефективне управління своїм часом»; «Розробка плану своєї кар'єри»; «Як зберегти роботу: загальна стратегія і тактика» та ін. [5].

Опрацювання кожної проблеми складається з чотирьох етапів, що є найважливішою особливістю програми. Структура навчальної моделі може бути представлена наступним чином.

По-перше, це стимуляція, яка починається з представлення самої проблеми, зазвичай у вигляді перегляду п'ятихвилинної відеосценки. Початку всієї програми передують низка ігор, направлених на об'єднання групи і зняття напруженості розіграної акторами. Ситуації на плівці стандартні, і суть проблеми чітко вимальовується: у них показані типові помилки при вирішенні певної проблеми.

По-друге, обговорення і мотивація до надбання потрібних навичок. На цьому етапі психолог-консультант намагається з'ясувати відношення групи до поставленої проблеми. Членам групи задаються питання до переглянутого відео і група намагається заново вирішити ті проблеми, які стояли перед персонажами фільму. Це стадія первинного засвоєння знань, яка в основному базується на особистому життєвому досвіді і є мотивацією до подальшого дослідження проблеми.

Надбання навичок вирішення проблеми. На третій стадії відбувається розбиття проблеми на дрібніші складові з подальшим їх детальним опрацюванням. Передбачені спеціальні вправи, запитальники, читання статей, прослуховування аудіозаписів, рольові ігри з метою розширення знань з поданої проблеми.

Четвертий етап – використання отриманих навичок. Перед групою ставиться схожа проблема, і кожному членові групи надається можливість заново опрацювати проблему, використовуючи нові знання і навички, одержані на попередніх етапах. Всі чотири етапи взаємопов'язані і логічно витікають один з іншого. Таким чином, чітко просліджується плавний перехід від простої постановки проблеми до формування стійких поведінкових навичок для її вирішення на завершальному етапі. Вирішення будь-якої проблемної ситуації може бути побудоване за цією навчальною схемою, що дозволяє адаптувати програму для використання в конкретній ситуації, для конкретних потреб [3, с. 184].

Зміст навчання насичено різного роду вправами, які відповідають чотирьом етапам опрацювання проблеми. В цілому, опрацювання всіх розділів займає 150 годин і розраховане на досить тривалий

період. Дана програма надає можливість кожному членові групи зрозуміти свої особисті характеристики і співвіднести їх з вимогами ринку праці. За допомогою рольових ігор, вивчення та аналізу конкретних життєвих ситуацій, використання аудіо- та відеоматеріалів, дискусій, запрошення фахівців, що цікавлять групу, структурованого опрацювання проблематики члени групи можуть по-новому осмислити і усвідомити ключові питання, що стосуються формування необхідних життєвих навичок.

Курс Дж.Кімбрелла і Б.Віньярда «Як домогтися успіху в світі праці» представляє, на наш погляд, значний інтерес з точки зору змісту і методики викладання різних дисциплін [7]. Даний курс застосовується сьогодні в багатьох професійних і загальноосвітніх школах США.

Цільовими установками курсу є підготовка молоді до побудови власної професійної стратегії, формування досвіду самоорганізації, закріплення навичок самопізнання і самовдосконалення, формування навичок, що сприяють успіху на ринку праці.

Зміст курсу передбачає розгляд таких ключових тем, як «Самооцінка і пізнання себе»; «Вивчення світу кар'єри» з підрозділами «Вивчення світу професій», «Підприємництво» і «Розробка індивідуального плану кар'єри»; «Як знайти місце роботи», «Приєднуємося до тих, хто працює» (підрозділи «Нове місце роботи»; «Виробнича етика» та ін.); «Професійне зростання» («Міжособистісні стосунки на роботі», «Робота в групі і лідерство», «Професійні комунікативні навички» та ін.); «Навички, необхідні в житті» («Економіка і споживач», «Як витратити гроші» та ін.); «Безперервна освіта» («Адаптація до змін», «Поєднання роботи і особистого життя»).

На особливу увагу заслуговує добре розроблене навчально-методичне забезпечення курсу. У навчально-методичний комплекс входять книга для учня і декілька посібників для вчителя, де подані детальні конспекти всіх уроків, розкрита методика виконання активних завдань, організації ігрові і проектної діяльності учнів. У комплект також входять відео- і діафільми, плакати схеми, діаграми, опорні тези. Основне завдання впровадження подібного роду інновацій – поглиблення знань про професії і техніку планування кар'єри, а також розвиток творчості та уяви учнів. Так, використання відеофрагментів при вивченні кожної об'ємної теми допомагає зоровому сприйняттю матеріалу [7].

Цікавою є структура побудови матеріалу. У підручнику для учня кожен розділ складається з декількох невеликих секцій, кожна з яких починається з постановки завдань і цілей, при цьому вказується, які знання і вміння формуються після вивчення даного обсягу матеріалу. Окремо виділяються «Ключові поняття».

Кожен підрозділ закінчується запитаннями, спрямованими на перевірку розуміння вивченого матеріалу. В кінці розділу подається реферат, що коротко описує основні положення розділу; його рекомендують використовувати для закріплення вивченого матеріалу. Після реферату подано тексти контрольних завдань, запитальники, психологічні завдання, ситуації для аналізу, мета яких – перевірити знання матеріалу розділу і закріпити отримані вміння і навички. Завдання несуть активний характер, вимагають виконання конкретних дій від учнів, що, поза сумнівом, є позитивним.

«Запитальник» на початку кожного великого розділу дає можливість провести попередній зріз наявних знань з теми заняття. «Лабораторія роз-

діду» містить інформацію про різні галузі професійності. «Журнал: особистий план кар'єри», сторінки якого пропонують кожен розділ, надає можливість критично обдумати і записати свої очікування від майбутньої кар'єри, відповідно до теми, що вивчається. Рубрика «Вивчаємо професії» знайомить з різними спеціальностями і досвідченими професіоналами, їх розповідями про свою кар'єру. Тема «Потрібно» і «Не можна» в кар'єрі» дає практичні поради про те, як поводитися в життєвих ситуаціях [7].

Висновки і пропозиції. З викладеного вище можна зробити висновки про те, що для програм і курсів підготовки учнів та молоді до правильного самостійного вибору майбутньої професії в США характерними рисами є: ступеневий характер під-

готовки; посилення зв'язку шкільного навчання з практикою; психолого-інформаційна підтримка процесу вибору майбутньої професії і надання допомоги у виборі та розбудові кар'єри тощо. Особливу роль у професійній орієнтації молоді США відіграє активна співпраця освітянської галузі з ринком праці.

Теоретичний і практичний досвід підготовки учнів та молоді у США до вибору майбутньої професії може бути адаптованим, з урахуванням соціокультурних, економічних та освітніх особливостей України, для використання у вітчизняній системі профорієнтації.

У подальших дослідженнях ми детальніше розглянемо форми та методи організації профорієнтації учнів та молоді в США.

Список літератури:

1. Закатнов Д. О. Навчання старшокласників за програмами професійної освіти у США / Д. О. Закатнов // Професійно-технічна освіта. – 2009. – № 3. – С. 32-36.
2. Малхазов О. Р. Психологія праці. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
3. Федотова Е. Е. Теория и практика подготовки к занятости учащихся общеобразовательных школ и профессионально-технических учебных заведений зарубежных стран (на опыте США, Германии, Дании) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Федотова Елена Евгеньевна. – Томск, 2003. – 373 с.
4. Янцур М.С. Крайній світовий досвід професійної орієнтації молоді / М.С. Янцур [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kariera.in.ua/ua/dovidka/useful/best/>
5. Gray K. Other ways to win: creating alternatives for high school graduates / K. Gray, E. Herr. – Thousand Oaks, California : Corwin Press, Inc. A Sage Publications Company, 2000. – 198 p.
6. Herr E. L. Career guidance and counseling through the life span: systematic approaches / E. L. Herr, S. H. Cramer. – Glenview Scott ; Foresman ; Little : Brown College Division, 1988. – 576 p.
7. Kimbrell G. Succeeding in the world of work / G. Kimbrell, B. S. Vineyard. – Columbus, OH : Glencoe Division, Macmillan/McGraw-Hill, 1998. – 555 p.
8. Marzano R. J. Implementing standards-based education / R. J. Marzano, J. S. Kendall // National Education Association of the US. – 1998. – 90 p.

Грегоращук Ю.В.

Тернопольский национальный экономический университет

ПРОГРАММЫ И КУРСЫ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ И МОЛОДЕЖИ США К ВЫБОРУ БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИИ

Аннотация

В статье рассмотрены современные программы и курсы подготовки учащейся молодежи США к выбору будущей профессии. Особое внимание уделяется основным задачам и целям, которые ставят перед собой эти программы. Проанализирована структура программ и курсов подготовки учащейся молодежи США к выбору будущей профессии. Охарактеризованы формы и методы организации профессиональной ориентации и особенности оценки учащейся молодежи США в соответствии с программами. На основе анализа выявлено, что связь обучения с практикой и психолого-информационная поддержка процесса выбора будущей профессии являются основами программ и курсов подготовки американской молодежи к сознательному самостоятельному выбору будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профориентация, профессиональная консультация, программа, профессия, карьера.

Hrehorashchuk Yu.V.

Ternopil National Economic University

FUTURE PROFESSION CHOOSING PREPARATION PROGRAMS AND COURSES FOR US PUPILS AND YOUTH

Summary

Future profession choosing preparation programs and courses for US pupils and youth are reviewed in the article. Particular attention is paid to the main tasks and objectives, which these programs have set. The structure of future profession choosing preparation programs and courses for US youth is analyzed. Forms and methods of professional orientation and students' evaluation features according to US programs were characterized. The link between learning and practice, psychological and informational support for the future profession choice are the foundations of American youth programs and courses for responsible future profession self-selection.

Keywords: professional orientation, vocational counseling, program, profession, career.